

OPDRACHT 1 (studiejaar 2000/1)

TVCH

Ulrike Nagel

1053434

Transcriptie van een televisiefragment

Dit stuk heb ik op vrijdag 10 december opgenomen op Nederland 3. Het was een programma van de VPRO en is een interview met Robert Bos, die als clown in kinderziekenhuizen werkt. Het interview wordt afgenomen door een Belgische interviewster, waarvan ik helaas de naam niet weet. De Vlaamse taal heb ik hier niet zo opgeschreven zoals zij echt klinkt; ik heb mij aan het gewone Nederlands gehouden. A is hierbij de presentatrice die B interviewt. Na de eerste paar beurten zet Robert Bos een rode clownsneus op en wordt hij de clown Bram. Hij spreekt dan ook met een hogere stem dan voorheen. Aan het eind zet hij de neus weer af en spreekt hij weer normaal.

1 A: en hoe hoe ↑voelt u zich ↓daarbij, >is dat een <eh ja('n)
2 soort van be↑lo:ning van van u werk?
3 (1,0)
4 B: ja. Dat >dat soort dinge zijn ka↑dootjes. niet alleen wij voor
5 >voor zo'n kind, >maar ook< omgekeerd.
6 ((muziek))(12,0)
7 → A: hebt u einlijk een <↑clownspak ↓aan >als u naar 't ziekenhuis
8 ↑gaat,
9 (0,7)
10 B: <em ↑jja, >maar ↑niet een ↑clownspak zoalss >de meeste ↑men↓sen
11 zich dat voorstelle. >dus 't is ↑niet iets (.) we lijken niet
12 op circusclowns,
13 (.)
14 A: mm↑h
15 (.)
16 B: of op carnevalsclowns •h ↓en we hebbe >ik heb een <een
17 gestreepte ↑broek, van de ene pijp wat- >te kort is ↓e::h een
18 gewoon t-shirt, een (rare vliege↑niersm:muts) >het ↑klopt
19 ↓allemaal gewoon niet hele[maal.
20 A: [ja.]
21 (.)
22 B: >('k) we hebben geen schmink, dus geen grote rooie wange en
23 grote geschilderde ↑mond, >want we willen ↓juist dat •h <de
24 kindere ook de normale ↑mens kunne zien.
25 (1,6)
26 B: dus ook onze ge↑voe↓lens ook onze reac↓ties kunne zien >dat we
27 tóch dichte ↑bij staan.=
28 A: =°ja
29 (0,8)
30 A: en e::h ↑jja, w doet u dan rare din↑ge: e::h de: m m met
31 ↑hen een e::h: >hebt attri↓bute, die u gebruikt?
32 (1,0)
33 B: bij↓na ↑niks[::
34 A: [°nee[::
35 B: ['t gaat eigenlijk voo↑ral om ons:: eh:m om ons
36 als (.) komische per[↓so]↑nages die bij het kind ↑kome
37 A: [°ja]
38 (1,0)

39 B: •h en dan spele we ↑in ↓op
40 (1,2)

41 B: >de situatie van 't kind. [> du]s als het kind bevoorbeeld
42 A: [°ja.]

43 B: een heel bed vol heeft met grote ↓bere ↓knuffelbere en pop↑pe
44 (0,9)

45 B: •h gaan we ↑daar waarschijnlijk op in.
46 A: °°ja

47 B: als er allemaal ↑ansichtkaarten aan de muur ↓han↑ge doen we
48 daar misschien wat me[e:].

49 A: [°ja •Hh maa 'k stel me een ↑clown altijd
50 voor m:: zo iemand met een <GRote RODE NEUS, ↑hebt u dat
51 ook?

52 B: [ja die >h[ebbe]e wij ↑ook. die hebbe ↑wij ook ja[.::] ja
53 A: [JA?] [JA?]

54 B: ↑wij >h[ebbe ook een rooie neus.
55 A: [ahahahaha je hebt h'em ↓bijh [•h
56 B: [we hebben ook een rooie
57 B: ne[us.
58 A: [JA?
59 (.)
60 B: ik ['m
61 A: [°z zet 'm es ↑op°°=
62 B: =°moo 'k [zet 'm°°] dan ben ik wél ↑an↓ders
63 A: [JA?]
64 A: ↓o::h ↑ja ((lachen)) behsth. •H aha[haha
65 B: [tenminste dat h↑hoop ↓ik
66 dat dat ↑nu GA[AT haha
67 A: [ahahahahaha[ha
68 B: [°en nor↑maal is't ↑zo in 't
69 ziekenhuis dat als we die neus op hebbe[da]n zijn we
70 A: [°↑ja]
71 B: <↑clown, en dan kun je ook niet normaal met ons ↑prat[e.
72 A: [ahaha•h=
73 B: =dus als een verpleegkundige of een ped[ag]ogisch medewerker •h
74 A: [ja]
75 (0,9)

76 B: iets tegen ons wil ↑zegge se↓ri↑eus •h >dan moete ze effe ↑zo
77 B: doen n ons meetrekken in een keukentje,[dan doe]n we die ↑neus
78 B: ↑af,
79 A: [ahahaha]

80 B: [°en dan zijn we weer normaal.
81 A: [moet ('k) daliijk ook weer m met u doen dan. Eve meetrekken en
82 A: e::h •h
83 (2,6)(B zet de neus op, zijn stem wordt nu hoger)

84 B: nou (.) is ↑dit ↑nou 't bos=
85 A: ((lacht heel zachtjes))=
86 B: = >(we wouden) door 't b↑os gaan wandel↓len tòch?
87 (.)
88 A: ↑jja lijkt mij leuk °↑ja
89 (0,7)

90 B: m:: maa wanneer komt 't nou?
91 (0,7)
92 A: komt ↑wat °nou=
93 B: ='t ↑bos
94 (.)

95 A: maar dit ↑is toch 't bos[::?
 96 B: [is dit 't ↓bos=
 97 A: ↑ja
 98 (0,6)
 99 A: 't ook de ↓bo:↑men en en e:h en de strui:ken, en e:h en het
 100 A: gras: onde onder je voeten?
 101 (1,2)
 102 B: °°ja,
 103 (0,8)
 104 B: °w::wat doen die ↑bome hier
 105 (1,0)
 106 A: •hh h <die staan hier al e:h voor de ↑eeuwigheid denk
 107 ik[:
 108 B: [(slikt)
 109 (1,1)
 110 B: °voor de eeuwigheid[:°°
 111 A: [°ja
 112 (0,8)
 113 B: >eh en eh (wat) staan ze dan te ↓doen[:
 114 A: [te ↓wach↑te
 115 (0,6)
 116 B: waar↑op
 117 (.)
 118 B: eh d dat ik langskom misschien
 119 (0,5)
 120 B: [ha]>↑bramh (die) hkomt langesh en [(d']hr) staan ↑zij op te
 121 A: [•Hh] [ja]
 122 B: wachte, >↑of [↓niet:
 123 A: [•Hh u bent ↑bram=
 124 B: =bram.=
 125 A: =bram
 126 (.)
 127 B: °↑mmh
 128 (.)
 129 A: (slikt) >bent u vroeger nooit in een bos ↓ge↑weest dan? (.) dat
 130 A: u zo ver↓wondert bent? >'t is precies alsof u de eerste keer
 131 A: in een bos ↑bent
 132 (.)
 133 B: ik ben nog ik kom alleen maar in zieken↑huize=
 134 A: =in zie↑kenhui[↓zen
 135 B: [ja=
 136 A: = >da's doch helmaal niet leuk?
 137 (0,7)
 138 B: da's wèl ↑leuk
 139 A: <hoe::: da zijn toch alleen maar zieke •h zieke men↑se en en die
 140 A: geu↑re en •h en (.) °na 't is toch helemaal (*m: m:[*°niet leuk°°
 141 B: [ja maa die die
 142 B: kindere zijn hartstikke ↑leuk
 143 (0,6)
 144 A: °ja?
 145 (.)
 146 B: ↑j[oa die zijn-
 147 A: [(hebben) die niet veel pijn, en en °(z'n) depressief en zo:?
 148 (.)
 149 B: ja maa als ↑wij ↓ko↑men (.) ↑ho↓ho:: ↑hm.
 150 (1,0)
 151 B: [en dan

152 A: [wat ge↑beurt er dan.
153 (0,9)
154 B: nou dan moete ze ↑mees↓tal e:h gebeure d'r allemaal ↑dinge
155 (0,8)
156 B: dat als (.) >meestal gaat alles in de ↑soep lope
157 (1,0)
158 A: ↑ja=
159 B: =>ja ech waar. dan komen we aan en dan is er (.) bijvoorbeeld
160 B: een ↑deur
161 (1,0)
162 B: en dan moet ik naar binne. <en me >me maat↑je hans↑je die is
163 B: ↑al binne,
164 (0,6)
165 B: en >dan moet ik ↑ook binne ko↑me en >'↑k kan 'k kan (niet) die
166 B: ↑DEUR niet in
167 (.)
168 A: >waar↓om niet?
169 (.)
170 B: ↓nou wnt bevoorbeeld >dan zoek 'k hier de de die d↑eur↓knop
171 B: maar die is ↑d'r ↑niet,
172 (1,0)
173 B: >en dan zit die aan ↑deze kant
174 (0,7)
175 B: en dan probeer 'k *'m* >om↑hoog te krijge en dat luk niet want
176 B: da moe↑tie weer n↑aar be↑nede en dan moet[ie ↓d]eur
177 A: [(m:)]
178 B: (in pla-) en dat kan soms een ↑half uur ↓dure voor dat ik die
179 B: deur binne b[en
180 A: [da's doch wel heel ↓dom hè:?
181 (.)
182 B: da's dom.
183 (.)
184 A: ja:
185 (.)
186 B: maar die ↑kin↓dern vin↑de ↑dat ↑wel leu[k,
187 A: [ahahahhahhah[•Hh
188 B: [ja
189 (1,6)((B zet neus af en krijgt zijn normale stem weer terug))
190 A: hm.
191 (1,3)
192 B: [nou zo
193 A: [>nou, **h** nou ↑kunne we ↑weer **h**, nou ↑kunne we weer
194 A: ser↑jeu[s: prate hh
195 B: [(kunne) we weer ser↑jeus p[ra↑te:
196 A: [•H >is dat ↑echt zo dat u dan
197 A: e::h •hh ver↓andert? ja
198 (0,6)
199 A: is dat dan een een ↓mas↑ker dat u afzet?

OPDRACHT 2

Ulrike Nagel
1053434

TVC II

Opdracht 2 – Gespreksanalyse

Het fragment dat me bij mijn transcriptie het meest is opgevallen is deel van een interview met Robert Bos, een man die als clown in kinderziekenhuizen werkt. Het interview is opgenomen op 10 december 1999 op Nederland 3. De belgische interviewster (A) stelt hem vragen over zijn werk, die hij (B) uitgebreid beantwoordt. Er is echter een heel opvallend stukje in dit fragment: nadat de interviewster heeft opgemerkt dat zij zich een clown voorstelt met een “grote rode neus” en vraagt of hij er ook één heeft, haalt Robert Bos ook echt een clownsneus te voorschijn en zet hem op. Op dat moment valt er een hele lange stilte en gaat het gesprek daarna op een hele andere manier verder dan daarvoor. Robert Bos wordt nou daadwerkelijk de clown Bram, zodra hij die neus op heeft. Hij spreekt met een andere stem en gedraagt zich ook anders; het gesprek verandert zowel op gespreksorganisatorische als ook op inhoudelijke manier. Om er achter te komen wat aan dat kleine stukje na de lange pauze zo anders is, heb ik ook een langer stuk daarvoor geanalyseerd. Het interview is in het begin een gewone interactie, het gesprek is heel normaal opgebouwd en ontwikkelt zich ook op een normale manier. Het stukje dat dan volgt is echter kunstmatig: iemand speelt een rol en daardoor is het gesprek niet meer natuurlijk. Het stukje toont dan ook niet meer de structuur van een normale conversatie, maar is heel gecompliceerd opgebouwd. Ik zal nu eerst ingaan op de analyse van het gewone gespreksfragment, zal dan het meest opvallende fragment bekijken en aan het eind de verschillen van de twee stukjes, die alleen door een pauze van elkaar gescheiden zijn, samenvatten. Daarbij zal ik proberen zo veel mogelijk in te gaan op beurtwisseling, sequentieorganisatie, repairs en de thematische organisatie (echter waarschijnlijk niet in die volgorde).

Mijn gekozen fragment gaat van regel 49 tot en met regel 97 (zie bijgesloten transcriptie). Ik heb voor het begin in 49 gekozen omdat A hier met een vraag aan B begint en daarmee een nieuw thema introduceert.

49 A: [°ja •Hh maa 'k stel me een ↑clown altijd
50 voor m:: zo iemand met een <GROte ROde NEUS, ↑hebt u dat
51 oo[k?
52 B: [ja die >h[ebb]e wij ↑ook. die hebbe ↑wij ook ja[.::] ja
53 A: [JA?] [JA?]
54 B: ↑wij >h[ebbe ook een rooie neus.

Zij begint in 49 met een zacht “ja” die nog betrekking heeft op het fragment daarvoor, maar begint dan meteen met een formulering in 49 en een daarop volgende vraag in 50 en 51. Het nieuwe thema wordt onder andere door “maar” in regel 49 aangeduid (‘maar’ duidt iets tegenovergestelds, iets anders aan). Daarop volgt dan een formulering waar echter ook een repair in zit. A initieert de repair zelf (“m::”) en voert het repair vervolgens ook zelf uit: Zij wil eerst ‘met’ zeggen, maar breekt af en formuleert de zin net iets anders. De door haar uitgevoerde repair is dan “zo iemand met” in regel 50. Hiermee vindt er dus het meest geprefereerde repair plaats: zelf-initiëring en zelf-correctie.

De vraag die op de formulering volgt in regels 50 en 51 vormt het eerste paardeel van een basissequentie. Een vraag is één van de meest gebruikte technieken voor Huidige-kiest-volgende spreker. B reageert daarop dan ook in regel 52 door het tweede paardeel te leveren: een antwoord op A’s vraag. Hij licht zijn antwoord nog toe met “die hebben wij ook”. Zijn reactie komt in overlap: B begint al met zijn antwoord als A nog “ook” zegt. Dit is een ‘terminal onset overlap’: bij het “ook” dat qua intonatie omhoog gaat, infereert B dat het om een vraag gaat en dat het het mogelijk laatste deel

van de beurtopbouw eenheid van A is en hij begint dus al eerder. Preferentieorganisatie en dan specifiek de voorkeur voor overeenkomst komt in deze sequentie ook aan bod. A's vraag heeft een positieve polariteit. Door te vragen of B ook een clownsneus heeft, drukt A een bepaalde verwachting uit over wat het antwoord moet zijn. Een bevestigend geformuleerde vraag krijgt bij voorkeur een bevestigend antwoord en dat lukt in dit geval ook omdat B met 'ja' antwoordt.

52 B: [ja die >h[ebb]e wij ↑ook. die hebbe ↑wij ook ja[.::] ja
53 A: [JA?] [JA?]

In regel 53 valt A dan in zijn rede door twee keer "ja?" te vragen en geeft daarmee een verzoek om bevestiging (de intonatie drukt verbazing uit). Hier is sprake van een opvallende overlap omdat A steeds door B's beurten heen spreekt. Gelijk al nadat B 'ja die he-' heeft gezegd, komt er een 'recognitional onset overlap'. Dat betekent dat A eigenlijk al weet wat er na het startpunt 'ja' zal volgen, en inderdaad is deze "rest" ook alleen nog maar aanvullende informatie. Omdat A aan het 'ja' van B al genoeg heeft, reageert zij dus al op het first possible recognition point. Het lijkt er vervolgens wel op alsof B op het eerste 'ja?' van A reageert door zijn antwoord te herhalen. Hij geeft dus de gewenste bevestiging op het bevestigingsverzoek. Aan het einde van zijn tweede antwoord valt A hem weer in de rede door nog een keer 'ja?' te zeggen. Dit is polair met B's antwoord, die ook met 'ja' was geëindigd. Dit is dus opnieuw een bevestigingsverzoek dat lijkt op een vraag als 'ja echt?' en wordt ook weer bevestigd door een 'ja' van B. Hij geeft zijn antwoord nog een keer, dus bevestigingsverzoek en bevestiging wisselen elkaar steeds af. Het is net alsof A wil weten of het echt zo is en B daarop als antwoord geeft 'ja het is echt waar.'. Het is niet zo makkelijk te bepalen waarom B zijn antwoord en toelichting zo vaak herhaalt. Misschien wil hij zeker stellen dat A hem ook echt gehoord heeft. Omdat A er telkens tussendoor praat, krijgt B misschien de indruk dat A hem niet helemaal kan volgen. En hij reageert natuurlijk ook op A's 'ja's' en bevestigt deze weer door opnieuw zijn antwoord te geven. Dit kan ook verklaard worden met de manier waarop interviews gehouden worden. Bij sociaal-wetenschappelijke interviews treedt het heel vaak op dat de informatie interactioneel vastgelegd moet worden en dat het antwoord helder gemaakt moet worden. B voldoet aan beide kenmerken door zijn herhalingen.

55 A: [ahahahaha je hebt h'em ↓bijh [•h
56 B: [we hebben ook een rooie
57 B: ne[us.
58 A: [JA?
59 (.)

In regel 55 is dan alweer een overlap als A door B's beurt heen lacht en ook zelf een formulering geeft. Dit is weer een 'recognitional onset overlap'. A weet niet alleen intussen al wat B wil gaan zeggen (het is immers de derde herhaling), maar zij wordt ook gestimuleerd door iets dat buiten het taalgebruik om gebeurt: B haalt een rode neus te voorschijn en A reageert daar spontaan op. Als A inademt begint B alweer aan een nieuwe beurt en bevestigt opnieuw dat zij "ook een rode neus" hebben. In 58 vindt dan weer een 'terminal onset overlap' plaats. A herkent het mogelijke voltooiingspunt en weet dat de beurt al bijna afgesloten is. A reageert nog een keer met 'ja?' in regel 58, maar dit heeft nu eerder een polaire functie (bevestigend op B's formulering van het tweede paardeel). Nadat B in 52 het tweede paardeel van de basissequentie levert, gaan zowel A als B verder op het onderwerp in een postsequentie. Het telkens herhalen van het tweede paardeel en A's reacties hebben allemaal nog te maken met B's eerste tweede paardeel. Regel 55 hoort dan ook nog steeds bij deze postsequentie. Door in regel 58 nog een keer 'ja' te vragen, geeft A al een post – post – expansie, die nog steeds betrekking heeft op het tweede paardeel van de basissequentie.

60 B: ik ['m
61 A: [°z zet 'm es ↑op°°=
62 B: =°moo 'k [zet 'm°°] dan ben ik wél ↑an↓ders
63 A: [JA?]
64 A: ↓o::h ↑ja ((lachen)) behsth. •H aha[haha
65 B: [tenminste dat h↑hoop ↓ik
66 dat dat ↑nu GA[AT haha
67 A: [ahahahahaha[ha
68 B: [>en nor↑maal is't ↑zo in 't
69 B: ziekenhuis dat als we die neus op hebbe[da]n zijn we

In regel 60 kiest B nou zichzelf als volgende spreker en wil aan een nieuwe beurt beginnen. Hij wordt echter meteen weer onderbroken door A in 61 met een verzoek of directief. B moet volgens A iets doen, namelijk die rode neus opzetten. Deze directief is het eerste paardeel van een volgende basissequentie. B volgt in 62 met het tweede paardeel met 'moo 'k zet hem'. Hij zegt niet meer 'op', de BOE is syntactisch niet compleet, maar toch willigt B met het verzoek van A in. Deze toestemming wordt nog toegelicht door een soort waarschuwing in dezelfde regel. Men kan dit ook zien als een repair in de beurt van de repairable. B initieert de repair dus zelf en corrigeert hem ook zelf. Tussendoor geeft A in regel 63 weer een reactie, er is weer een 'recognitional onset overlap'. A weet na het startpunt 'moo' weer meteen hoe de lopende beurt verder zou kunnen gaan. A interpreteert de uiting van B waarschijnlijk gelijk als toestemming. Niet alleen dat overlappende 'ja' van A in 63 maar ook het 'oh ja' in 64 als een reactie op B's waarschuwing in 62 zijn postexpansies. Beiden gaan nog door op het tweede paardeel van B. 'Oh ja' heeft hierbij een belangrijke positie. Het is niet alleen een postexpansie van de basissequentie in regel 61 en 62, maar ook een news receipt marker: A geeft daarmee aan dat er in haar nieuwstoestand iets verandert is. 'Oh ja' impliceert ook een herkenning van B's waarschuwing, gevolgd door een goedkeuring en acceptatie van die waarschuwing (+ lachen). In 65 neemt B de beurt over door zelfselectie. Zijn uiting is een uitbreiding aan zijn formulering in 62; 'tenminste' hoort syntactisch nog bij zijn vorige beurt. In 66/67 lachen A en B overlappend en vervolgens kiest B zich weer zelf in 68. Hij begint met 'en...', dus zijn beurt is een continuering van dat wat hij daarvoor heeft gezegd. Men kan hier van topicverschuiving spreken omdat B op een dieper niveau doorgaat over het thema. In lijn 69 maakt B gebruik van een verbreed fenomeen: samengestelde zinnen. Hij werkt met 'als – dan' zinnen en claimt daardoor het recht zijn beurt af te maken. Het 'als' gedeelte is namelijk een niet zelfstandige preliminaire beurtcomponent, waarop een tweede gedeelte moet volgen.

68 B: [>en nor↑maal is't ↑zo in 't
69 B: ziekenhuis dat als we die neus op hebbe[da]n zijn we
70 A: [°°↑ja]
71 B: <↑clown, en dan kun je ook niet normaal met ons ↑prat[e.
72 A: [ahaha•h=
73 B: =dus als een verpleegkundige of een ped[ag]ogisch medewerker •h
74 A: [ja]
75 (0,9)
76 B: iets tegen ons wil ↑zegge se↓ri↑eus •h >dan moete ze effe ↑zo
77 B: doen n ons meetrekken in een keukentje,[dan doe]n we die ↑neus
78 B: ↑af,
79 A: [ahahaha]
80 B: [°en dan zijn we weer normaal.
81 A: [moet ('k) dalijk ook weer m met u doen dan. Eve meetrekken en
82 A: e::h •h

In 70 stimuleert A B om door te gaan met spreken door het gebruik van continueerders als 'ja'. Deze continueerder wordt precies na het 'als' gedeelte van B geleverd. Dit laat zien dat de recipiënt verwacht dat de spreker nog doorgaat. In 71 levert B het 'dan' gedeelte van de zin en maakt zijn beurt daardoor syntactisch compleet. De beurt van B van 68 tot en met 80 kan ook weer als het eerste

paardeel van een nieuwe basissequentie gezien worden, met A's reactie in 81. Dit zou dan een paar zijn van mededeling/reactie. Voordat A reageert, geeft B echter nog een aanvulling binnen zijn beurt m.b.v. 'en dan' in 71. Aan het eind van deze regel gaat het woord 'prate' qua intonatie naar beneden, er is hier dus een mvp. Maar A neemt de beurt in 72 alleen in zover over dat zij lacht. In 73 begint B met 'dus als' aan een invulling van zijn gestelde regel (van 68 tot 71) in een concrete situatie: Hij geeft een voorbeeld. 'Dus' is daarbij een conclusiemarkerend partikel. Dit kan ook als continuering gezien worden. B begint met een nieuwe beurt, maar het gaat nog steeds over hetzelfde onderwerp. Tegelijkertijd kan men regels 73 t/m 80 ook als een insertie-expansie zien, omdat B nog steeds over hetzelfde onderwerp praat, maar een soort aanvulling geeft aan wat hij in regel 68 t/m 71 heeft verteld.

A onderbreekt zijn beurt alleen door continueerders ('ja' in 74). In 75 is er dan een iets langere beurtinterne pauze. B was weer met een als – dan constructie begonnen en op het moment van de pauze is het als – gedeelte nog niet eens afgesloten. Er is hier dus geen sprake van een mvp en A onderneemt ook geen poging tot beurtovername, maar wacht het tweede gedeelte van de zin af. In de regels 76 t/m 78 maakt B zijn beurt in principe compleet, maar hij hangt er steeds nog iets achteraan m.b.v. 'en dan' (80). Nadat het 'dan' gedeelte van B geweest is en de mvp is bereikt, selecteert A zich in 81 zelf als spreker na de mvp terwijl B doorgaat met een uitbreiding ('en' suggereert dat er syntactisch nog iets volgt). Dit is een 'possible completion overlap'. Tegelijkertijd fungeert A's reactie als tweede paardeel van de basissequentie mededeling (68 t/m 80)/reactie (81). Men kan bij B's beurten van meer–eenheden–beurten spreken, omdat het nogal een grote gespreksseenheid is die van beurt naar beurt verloopt en door uitbreidingen en continueringen steeds verlengd wordt. A onderbreekt B alleen met lachen of door het leveren van continueerders die B nog stimuleren om door te gaan.

Na de overname van de beurt in 81 ga ik nu over op het gedeelte waar het gesprek heel anders verloopt. A aarzelt ineens midden in haar beurt (duidelijk herkenbaar door e:h). B zou hier de beurt over kunnen nemen omdat zulke aarzelingen kwetsbaar zijn voor beurtoverdracht. B doet dit echter niet verbaal, maar wel visueel door het opzetten van de rode clownsneus. Hij voert geen taalhandeling, maar een daadwerkelijke handeling uit (in regel 71 gaf B echter ook verbaal wel een beetje aan, hoe hij zich gedraagt als hij die neus op heeft).

81 A: [moet ('k) dalijk ook weer m met u doen dan. Eve meetrekken en
 82 A: e:h •h
 83 (2,6)(B zet de neus op, zijn stem wordt nu hoger)
 84 B: nou (.) is ↑dit ↑nou 't bos=
 85 A: ((lacht heel zachtjes))=
 86 B: = >(we wouden) door 't b↑os gaan wandelēlen tōch?

Het is heel duidelijk dat in de lange pauze in 83 na A's aarzeling iets belangrijks gebeurt. Immers is A zomaar in haar beurt gestopt ('en' suggereert dat er syntactisch nog iets volgt, maar dat gebeurt hier niet) en dat moet een oorzaak hebben. Anders dan bij gewoonlijke gesprekken is die oorzaak hier visueel (in ieder geval als je het stukje op televisie had gezien). Op aanleiding van wat A ziet (dat B de neus opzet), stopt zij met spreken en laat B in 84 de beurt weer overnemen. B kiest zichzelf als spreker na die lange pauze. Het gesprek is op dat moment helemaal veranderd. B heeft een andere stem, en vergeleken bij de lange beurten die B in het gesprek hiervoor heeft gehad, zijn de beurten nu opvallend kort. B begint met 'nou.' Hij splitst zijn beurt in twee BOE's. Het 'nou' kan hier fungeren als een aankondiging van een topic change. Inderdaad gaat het nu om iets geheel anders dan daarvoor. De vraag die op de eerste BOE volgt kan men zien als het eerste paardeel van een nieuwe basissequentie. In 85 geeft A niet echt een antwoord op de vraag, ze lacht alleen maar heel zachtjes. Normaal gesproken is er iets ernstigs aan de hand als het tweede paardeel van een basissequentie helemaal uitblijft, maar hier heeft dat een andere reden. Het gesprek is niet meer zoals een normale conversatie. A weet dat B nu 'veranderd' is in een clown en dat hij ook zo praat en zich dus ook anders gedraagt. A heeft dus op dat moment meer een afwachende houding. Zij wacht eerst af wat er nu gaat gebeuren. In een normaal gesprek zou er dus iets aan de hand zijn als iemand op een vraag niet reageert. Hier is dat niet zo. Speculerend kan ik zeggen dat het hier ook helemaal niet de bedoeling is aan de normale gespreksorganisatie te voldoen. B voert een beetje een show op en A speelt een beetje mee. Er is een kunstmatige context ontstaan, die dus ook anders functioneert dan gewone gesprekken.

Het tweede paardeel wordt tenslotte nog wel gegeven, maar pas veel later. In 86 stelt B dan nog een vraag. Huidige spreker gaat dus door met een nieuwe beurt over een iets ander onderwerp. Hier begint een insertiesequentie met een bevestigingsverzoek in 86. Met het partikel 'toch' aan het eind gaat de intonatie omhoog. Dit is een post completie positie (na mvp) en lokt een respons uit. Daardoor is dit dus ook een bekende Huidige kiest volgende techniek.

86 B: = >(we wouden) door 't b↑os gaan wande↓len tòch?
 87 (.)
 88 A: ↑jja lijkt mij leuk °↑ja
 89 (0,7)
 90 B: m:: maa wanneer komt 't nou?
 91 (0,7)
 92 A: komt ↑wat °nou=
 93 B: ='t ↑bos
 94 (.)
 95 A: maar dit ↑is toch 't bos[::?
 96 B: [is dit 't ↓bos=
 97 A: ↑ja

A reageert dan ook bevestigend met 'ja' in 88 en geeft daardoor het tweede paardeel van de eerste insertiesequentie en daarmee een geprefereerde reactie. In 90 stelt B opnieuw een vraag en levert zo het eerste paardeel van een tweede insertiesequentie. Dit wordt in 92 gevolgd door een repair, dus een derde insertiesequentie. A begrijpt niet over welke referent B het heeft en initieert dus een repair (ander- initiëring). Tegelijkertijd is dit het eerste paardeel binnen deze herstelsequentie. B levert dan ook gelijk het tweede paardeel in 93 (zelf – repair). In 95 dan reageert A weer op B en haar antwoord impliceert in principe het tweede paardeel van de tweede insertiesequentie (1^e paardeel in regel 90, 2^e paardeel in 95). De omstandigheden van de situatie maken dat er geen ander tweede paardeel geleverd kan worden. Dit is het onlogische en opmerkelijke aan dit fragmentje. Inhoudelijk vraagt B aan A wanneer het bos komt. Maar daarop kan A geen beter antwoord geven dan ze in 95 doet: ze staan namelijk al in het bos, dus B's vraag in regel 90 is binnen het hele kader al heel apart. Omdat zij al in het bos zijn, begrijpt A B's vraag in 90 ook niet helemaal en weet er dus geen ander antwoord op. In 96 volgt er op A's antwoord nog een postexpansie door B, hij gaat door op haar tweede paardeel om zeker te gaan dat hij het begrepen heeft. Het is dus een bevestigingsvraag en tegelijkertijd wordt hier ook het eerste paardeel van de basissequentie herhaald (84). In 97 reageert A dan weer op B's vraag en geeft dus uiteindelijk toch nog het tweede paardeel van die basissequentie (84/ 97).

Als men dus nu naar beide fragmenten van dit gesprek kijkt, is het duidelijk dat het gesprek in de pauze in 81 een extreme wending krijgt. Daarvoor is er een levendig gesprek tussen A en B, het heeft de vorm van een interview met wat meer – eenheden – beurten van B. Er zijn lange zinnen en heel veel aanvullingen en het gesprek ontwikkelt zich op een natuurlijke manier. Verder speelt preferentieorganisatie een rol, de deelnemers hebben een doel in hun conversatie en het gesprek gaat heel geleidelijk.

In het tweede fragment na de pauze verandert dit echter. B begint nu eigenlijk met de vragen, de interviewer neemt eerder een afwachtende houding aan. In feite worden de oorspronkelijke rollen van interviewer en geïnterviewde hier omgedraait. Dit is te zien in het verloop van het tweede fragment dat gelijk met een vraag van B begint in regel 84.

84 B: nou (.) is ↑dit ↑nou 't bos=
 85 A: ((lacht heel zachtjes))=
 86 B: = >(we wouden) door 't b↑os gaan wande↓len tòch?
 87 (.)
 88 A: ↑jja lijkt mij leuk °↑ja
 89 (0,7)
 90 B: m:: maa wanneer komt 't nou?
 91 (0,7)

92 A: komt ↑wat °nou=
 93 B: ='t ↑bos
 94 (.)
 95 A: maar dit ↑is toch 't bos[::?
 96 B: [is dit 't ↓bos=
 97 A: ↑ja

Ook na regel 84 blijft B vragen stellen en A antwoorden geven, zoals in 86/88, 90/95 en 96/97. Daarnaast is het gesprek kunstmatig geworden omdat B niet meer zichzelf is maar een rol speelt. Hij spreekt met een andere stem en gedraagt zich niet meer als iemand die net nog geïnterviewd werd, maar valt volledig in zijn rol als ziekenhuisclown. A weet dat en gaat daarom niet meteen op hem in. Zij ziet zich nu door zijn rollenspel in de rol van ondervraagde gedwongen en speelt op deze manier het spelletje mee.

Bovendien hebben de insertiesequenties en de gecompliceerde structuur van dit stukje niets natuurlijk. Het heeft bijvoorbeeld in dit geval niets met preferentieorganisatie te maken, B werkt niet echt naar iets toe, maar stelt alleen een heleboel onlogische vragen. Als hij bijvoorbeeld in regel 90 een vraag stelt, zou hij in een normaal gesprek een antwoord van het type “over vijf minuten” prefereren. Maar A geeft zo een antwoord niet omdat zij ja al in het bos zijn. Voor haar is deze vraag uiterst raar en begrijpt ze niet goed waarover B het heeft (zelfs niet na de repair, omdat B's vraag gewoon niet normaal is). Ze reageert daarom in 95 dan ook op de enig mogelijke manier, door een tegenvraag aan B te stellen. In principe gaat het B dus eigenlijk helemaal niet erom een fatsoenlijk antwoord te krijgen. Hij wil eerder verbazing en verwarring stichten om zijn grappige rol verder te kunnen spelen en nog meer vragen te stellen. Dat lukt hem en A gaat in het vervolg van mijn transcriptie ook na regel 97 sneller op zijn vragen in en neemt op een gegeven moment zelfs de rol van interviewer weer over. Zij praat in dit fragment echter in een simpele taal en reageert zo goed mogelijk net zoals de kinderen in het ziekenhuis misschien zouden reageren. Dit spreekt het normale taalgebruik tegen. Ook het taalgebruik van B lijkt in dit tweede gedeelte meer op kindertaal, want die gaan ook vaak door op hetzelfde onderwerp. Juist achter dit taalgebruik zit de humeur dat dit stukje moet uitstralen. De clowns treden immers op in kinderziekenhuizen en passen zich daarom ook aan de taal van de kinderen aan. Clowns moeten nou eens anders praten dan normaal, anders zijn ze niet grappig. De onlogische en kunstmatig gecompliceerde opbouw is hier heel raar vergeleken bij het normale gedeelte, maar dit is juist de bedoeling van dit stukje en daarom is het ook zo opvallend. In zoverre zou men kunnen stellen dat juist de grappige taal en de grappige vragen het doel van dit fragment zijn. Terwijl gespreksorganisatorische regels en preferentieorganisatie voor een normaal gesprek uiterst van belang zijn om succesvol met iemand te kunnen communiceren, mogen deze in het kunstmatige fragment juist geschonden worden om het een heel ander karakter te geven. Succesvolle communicatie is hier ineens niet meer van belang, juist de wanorde maakt het grappig en de luisteraar, kijker of lezer kan zich een voorstelling maken hoe deze clown zich in een ziekenhuis gedraagt.

Samengevat heb ik dus een stukje normaal interview geanalyseerd en een stukje kunstmatig gesprek dat opvallend afwijkt van het stukje daarvoor. Dat komt vooral door het onnatuurlijke karakter en de visuele context van de situatie. Het stukje is dan ook bedoeld om te amuseren en vervuld zijn functie heel goed door met hele gecompliceerde sequenties en onlogische formuleringen te werken.

OPDRACHT 3

Ulrike Nagel
 1053434

TVC II
 Opdracht 3 - Gespreksanalyse II

In het door mij gekozen gespreksfragment van televisie zijn er twee gespreksdeelnemers: één die de omroep vertegenwoordigt en één andere deelnemer. Maar naast het ‘deelnemer zijn’ maken deze mensen ook nog andere identiteitsaspecten (bijvoorbeeld sexe, leeftijd, etniciteit) manifest in het gesprek. Wij kennen mensen een sociale identiteit toe, maar iemand is niet vanzelfsprekend ‘jong’, ‘dominant’ of ‘advocaat’. Zulke identiteitsaspecten komen pas in communicatieve interactie tot stand en worden de situationele identiteit genoemd. Dit is dus geen constante, maar een van de aard van de interactie afhankelijke identiteit en zij komt tot uitdrukking in het conversationele gedrag van beide deelnemers. Daarbij toont iemand niet alleen zijn eigen identiteit, maar maakt ook zijn perceptie van de identiteit van de ander zichtbaar. Voor deze analyse omtrent identiteiten en sociale verhoudingen in gesprekken heb ik hetzelfde fragment gekozen als voor de eerste gespreksanalyse: Een tv-interview met Robert Bos, die als ziekenhuisclown werkt. Mijn fragment gaat van regel 49 tot en met regel 97 en voor dit stukje heb ik de volgende vraagstelling opgezet: In hoeverre worden de (situationele) identiteiten en onderlinge verhoudingen zichtbaar in de wijze waarop het gesprek gevoerd wordt?

Mijn gekozen fragment verandert vanaf regel 83/84 echter drastisch: De situationele rollen die de gespreksdeelnemers in het eerste fragment hebben, worden door die verandering en het ontstaan van een kunstmatige situatie omgedraaid. Daardoor veranderen ook de verwachtingen en de sociale verhoudingen ten opzichte van elkaar. Ik zal daarom beide fragmenten vergelijkend met elkaar bekijken en zal proberen op alle aspecten nauwkeurig in te gaan. Daarbij zal ik mijn fragment analyseren op basis van beleefdheidsverschijnselen, sexe en leeftijd, machtverschijnselen, globale en lokale identiteiten en institutie-gerelateerde vormen van taalgebruik.

Volgens Goffman heeft ieder mens een publiek zelfbeeld, genoemd *face of gezicht*, een bepaald beeld dat men van zichzelf presenteert. Daarbij gaat het om een aantal positieve, sociaal gewaardeerde eigenschappen die men zichzelf toekent en waarvan men wenst dat die ook door de interactiepartners worden onder-en erkend. Mensen hebben een positieve en een negatieve gezicht. Dat eerste is de behoefte om door anderen gewaardeerd te worden en het laatste om vrijheid van handelen te hebben en te behouden. Iedereen probeert in zijn taalgebruik zijn eigen face en dat van de ander te behouden. Zo kan iemand vermijdend face work (bescherming eigen en ander face) en corrigerend face work (face-beschadiging herstellen) uitvoeren. Dit doet men met behulp van positieve en negatieve beleefdheidsstrategieën.

60 B: ik ['m
 61 A: [°z zet 'm es ↑op°°=
 62 B: =°moo 'k [zet 'm°°] dan ben ik wél ↑an↓ders
 63 A: [JA?]
 64 A: ↓o::h ↑ja ((lachen)) behsth. •H aha[haha

In feite komen er in gesprekken voortdurend schendingen van het gezicht voor, en zo ook in mijn gesprek. In regel 61 onderbreekt A (interviewster) B (geïnterviewde) en draagt hem iets op. Door te zeggen ‘Zet ‘m es op’ geeft A een soort bevel en wil dat B deze uitvoert. Hierdoor schendt zij het negatieve face van B, die daardoor in zijn vrijheid van handelen beperkt wordt; hij moet immers iets doen van iemand anders. Wat A hier doet wordt een Face Threatening Act (FTA) genoemd, en dan wel een bald-on-record, dus een formulering zonder omhaal. Bij een bald-on-record strategie wordt er weinig aandacht aan face-behoud besteed; voor A schijnt de duidelijkheid van haar verzoek die zo tot uitdrukking komt belangrijker te zijn dan het face-behoud van B. Maar toch gebruikt A een kleine compensatie van deze gezichtsbedreiging. Door het woordje ‘es’ (‘eens’) wordt de gezichtsbedreigende handeling van het bevelen verzacht en daardoor gecompenseerd. Dit is een vorm van een minimale negatieve beleefdheidsstrategie, omdat A B daardoor toch nog enige vrijheid laat. Dat maakt de bald-on-record strategie iets minder direct, zonder aan duidelijkheid te verliezen.

Iemand iets opdragen of iemand iets vragen zijn altijd negatieve gezichtsbedreigingen. Op het moment dat ik iets van iemand anders wil, is diegene toch op de één of andere manier gedwongen mij antwoord te geven of te doen waar ik om vraag. Zo stelt ook in dit gesprek A een paar vragen aan B en bedreigt daarmee eigenlijk zijn negatieve gezicht.

49 A: [°ja •Hh maa 'k stel me een ↑clown altijd
 50 voor m:: zo iemand met een <GROte Rode NEUS, ↑hebt u dat

50 voor m:: zo iemand met een <GRote Rode NEUS, ↑hebt u dat
51 oo[k?
52 B: [ja die >h[ebb]e wij ↑ook. die hebbe ↑wij ook ja[.::] ja
53 A: [JA?] [JA?]
54 B: ↑wij >h[ebbe ook een rooie neus.
55 A: [ahahahaha je hebt h'em ↓bijh [•h
56 B: [we hebben ook een rooie
57 B: ne[us.
58 A: [JA?
59 (.)
60 B: ik ['m
61 A: [°z zet 'm es ↑op°=
62 B: =°moo 'k [zet 'm°] dan ben ik wél ↑an↓ders
63 A: [JA?]
64 A: ↓o::h ↑ja ((lachen)) behsth. •H aha[haha

86 B: = >(we wouden) door 't b↑os gaan wandelēlen tòch?
87 (.)
88 A: ↑jja lijkt mij leuk °↑ja
89 (0,7)
90 B: m:: maa wanneer komt 't nou?
91 (0,7)
92 A: komt ↑wat °nou=
93 B: ='t ↑bos
94 (.)
95 A: maar dit ↑is toch 't bos[::?
96 B: [is dit 't ↓bos=
97 A: ↑ja

Vergeleken bij A toont B echter ook een best wel afwisselend intonatiepatroon, iets dat voor mannen niet al te gebruikelijk is. Dit kan daarmee te maken hebben dat B langer aan het woord is en over zijn eigen beroep vertelt, die niet alleen heel grappig is maar waar B schijnbaar ook met veel interesse bij betrokken is. Als een typisch kenmerk van vrouwen stelt A veel meer vragen dan B (regel 50/51, 58), maar dit wordt ook weer beïnvloedt door het feit dat zij iemand interviewt en er dus niet omheen kan hem vragen te stellen. In het aparte tweede gedeelte van mijn fragment is B echter als man degene die heel veel vragen stelt en dus helemaal tegen de verwachtingen van mannelijk en vrouwelijk taalgebruik ingaat. Hij doet dat in regels 84, 86, 90 en 96. Juist dit handelen tegen de verwachtingen van de kijker of luisteraar in maakt dit stuk zo apart en anders van het fragment daarvoor. In het normale fragment geeft A wél een heleboel minimale responsen wat volgens Lakoff typisch is voor vrouwelijk taalgebruik. A geeft met de 'ja's' die zij in regels 53,58, 63, 70, 74 realiseert aan dat zij naar B luistert. Bovendien fungeren de 'ja's' met sterk stijgende intonatie bijna weer als vragen en worden daarmee gebruikt om de interactie te bevorderen. A wil dus door haar ja's niet alleen bevestiging door B uitlokken, maar ook het gesprek op gang houden. Dit is een kenmerk van vrouwelijk taalgebruik, want vrouwen zijn meestal meer op de hoorder geconcentreerd en zijn ermee gemoeid de conversatie op gang te houden. De ja's in 58 en 63 hebben daarnaast ook nog een emotioneel karakter en drukken daarmee A's gevoelens uit. Deze eigenschap van het meedelen van gevoelens wordt ook eerder aan vrouwen toegeschreven dan aan mannen. B geeft als man in het normale fragment geen minimale responsen, wat te maken heeft met het feit dat hij zich in de rol van geïnterviewde bevindt en meestal langere antwoorden geeft. Ook als mannen luisteraars zijn geven zij meestal weinig minimale responsen, zij doen dit alleen als zij het eens zijn met de spreker, maar niet om het gesprek te bevorderen zoals A dit in het fragment wél doet. Maar in tegenstelling tot vrouwelijk taalgebruik stelt A geen enkele tag-question en toont in haar taalgebruik ook geen voor vrouwen typische onzekerheid. Alleen in het tweede aparte fragment reageert zij in regel 88 onzeker op B, die in 84 de rol van een clown heeft aangenomen en zich dus ineens anders gedraagt dan daarvoor. Deze onzekerheid heeft minder met A's identiteit als vrouw te maken als echter met de onzekerheid over de nieuw ontstane situatie.

De verschillen van mannen en vrouwen kunnen zich ook voordoen op het gebied van interruptiegedrag. In mijn fragment is er een heleboel overlap: B onderbreekt A bijvoorbeeld in regel 52 met een recognitional onset overlap. Hij onderbreekt A dus alleen op herkenbare mogelijke voltooiingspunten. Hij wil daarmee de beurt van A overnemen, wat typisch is voor het interruptiegedrag van mannen. Maar A onderbreekt en interrumpeert B ook heel vaak met 'ja' in regels 49, 53, 58, met een directief in 61 en met een constatering in 81. Vrouwen gaat het minder daarom de beurt over te nemen, maar meer nog iets aan de vorige beurt toe te voegen. Dit is bij A meestal ook het geval: Door haar uitingen vult zij dat daarvoor gezegde nog aan (de ja's hebben altijd betrekking op wat ervoor is gezegd en ook haar vraag in 49 sluit aan bij wat B daarvoor heeft vermeld). Volgens Zimmerman & West is veelvuldig interrumpen door vrouwen helemaal niet gebruikelijk. Onderzoek door Linssen-Maess en Redeker heeft echter getoond dat vrouwen mannen meer zouden onderbreken dan mannen vrouwen. In mijn fragment onderbreekt A B heel vaak, maar ook B als man durft A veelvuldig te interrumpen.

83 (2,6)(B zet de neus op, zijn stem wordt nu hoger)
 84 B: nou (.) is ↑dit ↑nou 't bos=
 85 A: ((lacht heel zachtjes))=
 86 B: = >(we wouden) door 't b↑os gaan wandel↓en tòch?

In het tweede fragment komt geen interruptiegedrag meer voor, en A onderbreekt B ook niet meer, maar neemt eerder een afwachtende houding aan. In 83 is er een grote pauze nadat A midden in haar zin was gestopt en hem ook niet afmaakt. In 85 is er dan opnieuw een korte pauze waar A op B's vraag geen antwoord geeft, maar alleen zachtjes lacht. Dus ook wat betreft het taalgebruik en sexe zijn de rollen hier weer enigszins omgedraaid en gedraagt ook A zich anders dan in het eerste fragment. In de normale conversatie lijkt het door het vele interrumpen door A alsof zij als interviewster het gesprek in de hand heeft, terwijl zij in het aparte fragment terughoudend is en B de vragen stelt. Interruptiegedrag kan ook met dominantie in verbinding gebracht worden. Omdat beide gespreksdeelnemers ongeveer evenveel interrumpen, is dat hier echter niet echt te zien. Er is echter één keer dat het lijkt alsof B als man even dominanter is dan A en dit is te zien in de regels 68 t/m 80.

68 B: [>en nor↑maal is't ↑zo in 't
 69 B: ziekenhuis dat als we die neus op hebbe[da]n zijn we
 70 A: [°↑ja]
 71 B: <↑clown, en dan kun je ook niet normaal met ons ↑prat[e.
 72 A: [ahaha•h=
 73 B: =dus als een verpleegkundige of een ped[ag]ogisch medewerker •h
 74 A: [ja]
 75 (0,9)
 76 B: iets tegen ons wil ↑zegge se↓ri↑eus •h >dan moete ze effe ↑zo
 77 B: doen n ons meetrekken in een keukentje,[dan doe]n we die ↑neus
 78 B: ↑af,
 79 A: [ahahaha]
 80 B: [°en dan zijn we weer normaal.

Op dat moment is B namelijk een deskundige die A inlicht over het werk van ziekenhuisclowns. Hij praat lang en met veel intonatie en schijnt daarom dus op dat moment iets dominanter te zijn dan A.

Een laatste aspect van sexeverschillen bestaat op het gebied van topicontwikkeling. Vrouwen zouden eerder een geleidelijke topicontwikkeling tonen, terwijl mannen meer abrupte topic switches gebruiken. Dat doet B als man in mijn gesprek ook: in regel 62 en in regel 68.

62 B: =°moo 'k [zet 'm°°] dan ben ik wél ↑an↓ders
 68 B: [>en nor↑maal is't ↑zo in 't
 69 B: ziekenhuis dat als we die neus op hebbe[da]n zijn we

Hij brengt zomaar iets nieuws in het gesprek waar A niet echt om gevraagd had. Ook in het tweede fragment (84) worden er door B abrupte veranderingen van het topic geïntroduceerd. Dit is echter niet de enige verandering en heeft meer met de rol die B ineens speelt te maken dan met zijn mannelijkheid. Ook A voldoet aan de verwachtingen van vrouwen en mannen. Door dat zij telkens nog iets aanvult dat betrekking op vorige beurten had, is de topicontwikkeling eerder geleidelijk. Daarover valt echter niet veel meer te zeggen omdat A in dit fragment relatief weinig aan het woord is.

Samengevat manifesteren zich A en B door hun taalgebruik niet absoluut als vrouw en man. Sommige verschijnselen zijn op hun niet van toepassing, maar zij wijzen toch ook wel een paar kenmerken van vrouwelijk en mannelijk taalgedrag op. Daarnaast kan men hier ook niet echt van sexe-gerelateerde dominantie spreken, omdat A en B hierin ongeveer gelijk zijn. Opvallend is wederom het tweede fragment waarin de rollen en het taalgedrag van vrouw en man ook enigszins zijn omgedraaid.

Op het gebied van etniciteit valt in mijn fragment te zeggen dat de interviewster A uit België komt. Maar deze andere nationaliteit is hier van weinig invloed. B neemt A namelijk niet waar als iemand behorend bij een andere groep; tenminste wordt dit niet duidelijk in het taalgebruik. Je zou misschien nog van enige manifestatie kunnen spreken wat betreft de intonatie en klank van A als iets cultuurspecifiek, maar dit leidt in mijn gesprek niet tot misverstanden. A spreekt immers bijna precies dezelfde taal (Vlaams en Nederlands) en spreekt in dit geval ook heel duidelijk.

Een derde manier op die men de identiteiten en de verhoudingen van de deelnemers in dit gesprek kan onderzoeken is de macht in institutionele communicatie. In mijn fragment wordt er in een bepaald kader gecommuniceerd. Dit kader is een interview en dat schept verwachtingen omtrent de wijze waarop het gesprek zal verlopen. De interviewster zal vragen stellen en de geïnterviewde zal deze beantwoorden. In het eerste fragment van regel 49 tot 83 gebeurt dit ook, maar in 84 worden de oorspronkelijke rollen omgedraaid: B wordt nu de vragensteller en A de antwoorder. Dit tweede fragment verloopt dus helemaal tegen de verwachtingen in; in een normaal interview worden de rollen niet zomaar omgedraaid.

Wat betreft het machtsverschil heeft A in het eerste fragment in zoverre meer macht dan B, dat zij de vragen stelt en B als geïnterviewde deze vragen moet beantwoorden.

49 A: [°ja •Hh maa 'k stel me een ↑clown altijd
50 voor m::: zo iemand met een <GRote RODE NEUS, ↑hebt u dat
51 oo[k?
52 B: [ja die >h[ebb]e wij ↑ook.
61 A: [°z zet 'm es ↑op°°=

Op dat moment moet B zich aan A aanpassen (vraag in 50/51 en antwoord in 52). Daarnaast geeft A in 61 zelfs een soort bevel en B voert deze bevel (in de pauze in 83) uiteindelijk ook uit. Doordat B doet wat A graag wil, heeft A een bepaalde macht over B. Het interruptiegedrag van A laat ook zien dat A zich in een positie bevindt in die zij B kan sturen; zij als interviewster wil immers informatie bij B uitlokken en kan hem door haar rol er toe aanzetten en sturen die informatie ook te geven. B claimt wel weer een beetje van de macht voor zich op het moment dat hij als deskundige langer praat dan A en ook wel vaak het initiatief neemt. Het lijkt dus zo alsof de macht meer bij A ligt, maar in feite manifesteert zich dat niet al te duidelijk in het taalgebruik. In het tweede fragment schijnen zich ook de machtsrollen iets om te draaien. A weet op dat moment niet echt wat er gaat gebeuren. B heeft de clownsneus opgezet en A neemt een eerder afwachting houding aan in 83 en 85. Zij weet absoluut niet wat B vervolgens zal gaan doen omdat hij niet meer alleen de geïnterviewde is, maar zijn identiteit veranderd is (daarover later meer). A is op dat moment dus volstrekt afhankelijk van B, omdat zij de situatie niet kan voorzien. Als interviewster kan zij dat in het eerste fragment wél, omdat zij de vragen stelt en daardoor een antwoord van B verwacht en ook krijgt. Nu is echter B degene die de situatie in de hand heeft en dus een soort macht over A heeft. Hij stelt dan nu ook de vragen (84, 86, 90) en A moet hem antwoorden. Echter claimt ook A hier weer een beetje macht voor zich, omdat zij diegene schijnt te zijn die nu meer weet dan B. Zij gaat hem in regel 95 dan ook uitleggen dat ze reeds in een bos staan. De macht ligt dus in het eerste fragment eerder bij A en ook deze rollen worden

in het tweede fragment weer omgedraaid: hier bezit B meer macht omdat hij de voortgang van het gesprek in handen heeft.

83 (2,6)(B zet de neus op, zijn stem wordt nu hoger)
84 B: nou (.) is ↑dit ↑nou 't bos=
85 A: ((lacht heel zachtjes))=
86 B: = >(we wouden) door 't b↑os gaan wandel↓en tòch?
87 (.)
88 A: ↑jja lijkt mij leuk °↑ja
89 (0,7)
90 B: m:: maa wanneer komt 't nou?
91 (0,7)
92 A: komt ↑wat °nou=
93 B: ='t ↑bos
94 (.)
95 A: maar dit ↑is toch 't bos[::?
96 B: [is dit 't ↓bos=
97 A: ↑ja

De laatste maar belangrijkste aspect voor het analyseren van identiteiten en verhouding heeft betrekking op globale conversationele identiteiten en de lokale en globale interactionele identiteiten. Ik zal op alle drie ingaan en ze m.b.v. het taalgebruik en de externe sociale condities proberen nader uit te leggen. Hier speelt dan in het bijzonder het tweede fragment nog een rol.

Volgens Berenst en Mazeland bestaat er naast de identiteiten ook een sociale structuur (de grote lijnen rond de interacties). Deze komt meestal pas tot stand door interacties. Dat betekent dat een interviewer niet alleen vragen stelt omdat hij interviewer is (externe conditie), maar pas door het stellen van vragen wordt hij interviewer en is dat uiteindelijk de sociale rol of de situationele identiteit die hem toegekend wordt. De sociale rol is dus vooral een product van lokaal interactioneel werk. Opmerkelijk aan mijn fragment is dat de deelnemers van de interactie op een gegeven moment hun rollen wisselen, zowel op lokaal als op globaal niveau en daardoor ook binnen één gesprek andere sociale rollen toegekend kunnen krijgen. De globale conversationele identiteiten van regel 49 tot en met 82 zijn die van A als interviewer en B als geïnterviewde. Dit komt ook op lokaal interactioneel gebied tot uitdrukking. De voornaamste taalhandelingen die zij uitvoeren zijn die van vragenstellen en antwoorden. Op globaal interactioneel gebied betekent dat dat A hier als informatieuitlokker fungeert en B als informatieverstrekker. Om vooral de taalhandelingen in het eerste en ook in het tweede fragment duidelijk te maken, geef ik deze even regel voor regel weer.

Eerste fragment

49 A: informatieverstrekker (geeft haar standpunt weer)
50/51 A: vragensteller (stelt een vraag)
52-54 B: antwoorder (verstrekt informatie)
55 A: constateerder (mededeling)
56/57 B: constateerder
58 A: vragensteller
60 B: antwoorder
61 A: verzoeker (of bevelgever)
62 B: antwoorder/ constateerder
64 A: constateerder
65-80 B: verteller (meer-eenheden-beurt)
81 A: constateerder
83 B: uitvoerder verzoek/bevel

Tweede fragment

- 84 B: vragensteller
- 85 A: vraagrecipiënt (lachen, maar geen antwoord)
- 86 B: vragensteller
- 88 A: antwoorder
- 90 B: vragensteller
- 92 A: repair-initieerder
- 93 B: repair- uitvoerder
- 95 A: constateerder
- 96 B: vragensteller
- 97 A: antwoorder

Hier wordt meteen duidelijk dat B in het tweede fragment doorgaans de vragensteller is en A de recipiënt of de antwoorder. Dit zijn de taalhandelingen op lokaal interactioneel gebied. Ze zijn precies hetzelfde als in het eerste fragment; alleen was A daar de vragensteller en B de antwoorder. Door de omgedraaide lokale identiteiten liggen ook de globale conversationele en de situationele identiteiten dus ineens anders. B is nu de informatieuitlokker en A de informatiegever. Het is moeilijk om A en B nu een globale conversationele identiteit voor het tweede fragment toe te kennen. Het is nu geen interview meer, maar wat is het dan? Men zou kunnen zeggen dat hun situationele identiteiten nu die van clown (B) en publiek (A) zijn. Dat B nu een clown is en geen geïnterviewde is gedeeltelijk een externe conditie. Maar ook in het taalgebruik laat hij iets van deze identiteit zien. B stelt domme vragen (90, 84), gedraagt zich als een kind en manifesteert zich daarom ook in zijn taalgebruik als clown. Maar nou is niet iedereen die domme vragen stelt gelijk een clown; dat is maar één aspect van het clown zijn. Men kan dus niet alleen aan zijn taalgebruik zien dat hij de situationele identiteit als clown heeft. Daarvoor zijn ook de sociale structuur en de externe conditie van belang. B zou namelijk ook buiten de conversatie om hier een clown zijn (hij heeft namelijk ook een clownsneus op, heeft een andere stem en kijkt anders).

B's identiteit als clown manifesteert zich ook vooral daarin dat A ook haar perceptie van zijn identiteit als clown duidelijk maakt door op zijn vragen in te gaan en ze te beantwoorden. Door serieus op de domme vragen in te gaan, speelt zij mee met B's spelletje en gedraagt zij zich zoals een publiek in een circus zich zou gedragen (zoals kinderen die vanuit het publiek dan de antwoorden roepen). Volgens Wilson heeft dit daarmee te maken dat de constitutie en interpretatie van een uiting als een bepaald type handeling tot stand komt via een oriëntatie op de situationele identiteiten van de gespreksdeelnemers. Op grond van de informatie die A over B heeft (dat hij als ziekenhuisclown werkt, de rode neus opzet en daardoor nu de rol van clown overneemt), snapt zij zijn handelingen (domme vragen stellen). A is dus gericht op de situationele identiteiten en ziet B's handelingen als categorie-gebonden activiteiten. Zij interpreteert die activiteiten van B als handelingen die te verwachten zijn van iemand die bij de situationele categorie 'clown' hoort.

In het normale fragment komt deze zichtwijze ook aan bod. A is daar de interviewer omdat zij niet alleen handelingsmatig vragen stelt en daarmee informatie wil uitlokken, maar B kent haar ook de rol van interviewer toe door antwoord te geven en de gewenste informatie te verstrekken. Dit wordt ook op een ander punt zichtbaar: In regel 49/50 formuleert A een standpunt. Die gaat vooraf aan haar vraag aan B in 50/51. B onderbreekt haar tijdens haar standpunt niet en vindt het ook niet raar dat A niet meteen een vraag stelt. Hij behandelt A's stelling min of meer vanzelfsprekend als preliminair aan de daaropvolgende vraag. De verklaring daarvoor ligt weer bij Wilson's uitleg: A en B oriënteren zich bij de interpretatie van uitingen ook op situatiespecifieke categorieën van deelnemers. B weet dat de interviewer vooral vragen stelt en dat de geïnterviewde antwoorden geeft. Er is bij hem dus de verwachting dat A niet alleen informatie zal verschaffen, maar ook een vraag zal stellen¹. Opnieuw heeft B dus verwachtingen ten aanzien van categorie-gebonden activiteiten; in dit geval dus het vragen stellen van een interviewer.

---

¹ volgens de preferentie voor contiguiteit volgt eerst de standpunt van A en dan de vraag en daarna meteen de antwoord van B en dan pas de uitleg: << X,vraag >, < antwoord, Y>>

Samenvattend vallen over mijn gespreksfragment volgende dingen te zeggen: De situationele identiteiten en sociale verhoudingen worden dus niet alleen in het taalgebruik gemanifesteerd, maar het taalgebruik zelf wordt ook door de bestaande (externe) sociale structuren beïnvloedt. Dus de identiteiten in mijn gesprek als enerzijds interviewer en geïnterviewde en anderzijds als clown en publiek manifesteren zich in het taalgebruik, maar worden ook door de sociale structuur tot deze gemaakt. Ik heb vooral geprobeerd te laten zien dat zich de identiteiten vooral in het taalgebruik laten zien. Interviewer en geïnterviewde maken gebruik van het vragen stellen en vragen beantwoorden, net zoals de clown en het publiek weer andere handelingen uitvoeren. Ik heb daarnaast geprobeerd de sociale verhoudingen tussen de gespreksdeelnemers duidelijk te maken: ik heb een paar sexeverschillen in het taalgebruik tussen man en vrouw gevonden en heb verder nog gelet op dominantie – of machtsfactoren die in dit fragment echter een niet al te grote rol spelen. Verder heb ik ontdekt dat er een paar gezichtsbedreigingen en beleefdheidsverschijnselen in voorkomen en heb geprobeerd uit te leggen wat de consequenties daarvan zijn voor de verhouding van A en B. Ik ben tot de ontdekking gekomen dat er hier niet zoveel sprake is van dominantie of macht en dat A en B redelijk vertrouwd met elkaar omgaan. Het tweede fragment wijkt op enkele aspecten af van het eerste, maar de voornaamste verandering betreft de omgekeerde rolverdeling. Juist deze omgedraaide rollen maakt het fragment zo opmerkelijk, maar tegelijkertijd ook moeilijk te analyseren. De situationele identiteiten in mijn fragment zijn dus in de loop van de interactie verandert, van interviewer en geïnterviewde tot clown en publiek. Hiermee is tegelijkertijd bewezen dat situationele identiteiten ook werkelijk geen constante identiteiten hoeven te zijn maar dat ze van de aard van de interactie afhankelijk zijn en zich o.a. in de conversatie manifesteren. In mijn twee verschillende fragmenten zijn de identiteiten en de sociale verhoudingen goed zichtbaar geworden, zowel door het taalgebruik als ook door sommige extern gestuurde verwachtingen.